MIELŐTT ELKEZDJÜK · 3 PERC

Három perc a visszajelzésekről: milyenek legyenek az órák?

Kérem, töltsék ki. A 6–7. alkalom után megismételjük és az eredményt megosztom Önökkel.

Akik nem voltak legutóbb, tudják, hogy:
- a csoportmunka, órai részvétel fontos, sok beszélgetés lesz, nincs rossz válasz
- érzékeny, néha felkavaró tartalmakról lesz szó, igyekszem előre szólni
- számonkérés:
    - feleletválasztós teszt vagy szóbeli vizsga tételsor alapján
    - a részvételt figyelembe veszem az értékelésnél
- a diasorokat és háttéranyagokat elérhetővé teszem - **szadaikaroly.hu**
- ne legyen kép, hang, vagy videó rögzítés az órán, telefonhasználat sem
- elérhetőség: **szadai.karoly@uni-eszterhazy.hu**

HÍD AZ 1. ÓRÁTÓL

MÚLT HÉTEN

A Tank Man kép igazi volt.
A kérdés az volt: közöljük-e.

MA

A film igazi lesz.
A módszer, ahogy megszereztük az információt, vitatható.

AZ 1. ÓRA DÖNTÉSEI

A dilemma: a nyilvánosság joga, hogy lássa, mi történt ↔ a képen látható ember biztonsága illetve az újságíró biztonsága ↔ a lap értékelése hírértékről

A konfliktus: következményetika ↔ kötelességetika

Közölné a képet: _13_ igen · _5_ nem (az óra elején: _17_ / _1_)

MÉDIAETIKA · NBG_KO141K3

Megtévesztő módszer a közérdekért?

Szándék és következmény · igazság és megtévesztés

2 óra · I. blokk: Elméleti-fogalmi alapok · 90 perc

COLD OPEN · ÖN AZ ÚJSÁGÍRÓ

Az újságíróhoz eljut az értesülés: egy élelmiszerlánc lejárt szavatosságú húst csomagol újra és árusít.
Beépül a boltba hamis önéletrajzzal és rejtett kamerával forgat egy leleplező anyagot?

IGEN

NEM

Szavazás, indoklás.

VIDEÓ · A TÖRTÉNET RÖVIDEN

A videókat megtalálják a szadaikaroly.hu-n a Segédanyagok között.

1 NYITÓ ESET

Food Lion v. ABC (1992–1999)

Két riporter, hamis önéletrajz, rejtett kamera – és egy per, amely nem a riport tartalmáról szólt.

1992

A riport

Az ABC PrimeTime Live két munkatársa hamis önéletrajzzal helyezkedik el a Food Lion két üzletében. Rejtett kamerával rögzítik, hogyan csomagolnak újra lejárt szavatosságú húst. A riport adásba megy.

1997

Az esküdtszék

A Food Lion nem rágalmazásért perel – a tartalmat nem támadja –, hanem csalásért, birtokháborításért és a munkaköri kötelesség megsértéséért. 5,5 millió dollár büntető kártérítés.

1999

A fellebbviteli bíróság

A kártérítés 2 dollárra olvad: egy dollár a birtokháborításért, egy a munkaköri kötelesség megsértéséért. A csalás vádját a bíróság elutasítja.

Krokovay „Élelmiszertárolás-ügy (1999)” néven tárgyalja a tényfeltáró újságírás módszereiről szóló fejezetben. Krokovay: Médiaetika (2003)

A jog írott és államilag kikényszeríthető, míg az etika belső meggyőződésen és társadalmi elvárásokon alapul.

A dilemma: szabad-e hazudni az igazságért?

2 FOGALOMTISZTÁZÁS

A megtévesztés négy fajtája

1 Álidentitás

Az újságíró másnak adja ki magát. Nellie Bly 1887-ben elmebetegnek, Günter Wallraff 1985-ben török vendégmunkásnak. A szándékos megtévesztés nyilvánvaló.

2 Rejtett felvétel

Az érintett nem tudja, hogy rögzítik. Nem hazugság – de a beleegyezés hiánya.

3 A forrás félrevezetése

Az újságíró mást mond a cikk céljáról, mint ami – vagy hagyja, hogy a forrás félreértse.

4 A szándék elhallgatása

Nem hazudik, csak nem mondja meg, hogy újságíró. A legenyhébb – és a leggyakoribb.

3 KÉT NORMATÍV KERET

Ugyanaz az eset, két keret

Food Lion. A keret nem adja meg a választ – csak azt mondja meg, miről folyik a vita.

	ÉRV A BEÉPÜLÉS MELLETT	ÉRV A BEÉPÜLÉS ELLEN
Kötelességetika *a szabály és a szándék*	Az újságíró kötelessége a közérdekű igazság feltárása; ha másképp nem lehet, a megtévesztés a kötelesség eszköze.	A hazugság tilalma nem ismer kivételt. Aki hazudik az igazságért, aláássa azt, amiből az újságírás hitele merítkezik.
Következményetika *a következmények*	A vásárlók egészsége és a nyilvánosság tájékozódása többet ér két hamis önéletrajznál. A riport több embernek használt, mint ártott.	A beépülés normalizálódik; legközelebb kisebb közérdekért is beépülnek; a közönség bizalma a módszer miatt csökken.

Forrás: Bajomi-Lázár Péter- Boldog Dalma: Újságírás-etika kelet-európában (2025), 108. o.

Ahol az első órán sokan átsiklottak

- **1. rovat –** két rész: „Biztosan tudjuk” és „Nem tudjuk”. A másodikról is legalább egy mondat.
- **2. rovat –** értéket kérek, nem érdeket (helyes vs. hasznos): mindkét oldalon olyasmi álljon, amiért kiállna. A „közöljük vagy ne” döntés, a „nézettség” érdek – egyik sem érték.
- **3. rovat –** a szabályozó és a tulajdonos név szerint. A „mindenki” nem elégséges válasz.
- **5. rovat –** egy elv, és egy mondat arról, miért nem a másik elvet választjuk.
- **6. rovat –** „A döntésem: … Így indokolnám [megnevezett érintett] szemébe: …” – legalább két mondat.

VIDEÓ · A TÖRTÉNET RÖVIDEN

A videókat megtalálják a szadaikaroly.hu-n a Segédanyagok között.

Mirage Tavern (Chicago Sun-Times, 1977–78)

Az eset

- 1977: a Chicago Sun-Times és a Better Government Association megvásárol és hónapokig üzemeltet egy kocsmát Chicagóban, Mirage néven.
- A személyzet újságíró. Rejtett kamerák rögzítik, ahogy városi ellenőrök kenőpénzt kérnek a szabálytalanságok elnézéséért.
- 1978: többrészes sorozat; vizsgálatok, felfüggesztések.
- Pulitzer-jelölés – a bizottság nem ítéli oda. A vita tárgya: a megtévesztő módszer. A szakma megosztott.

Csoportmunka

1. Ki hazudott kinek – és mi volt igaz?
3. Érintett a Pulitzer-bizottság és a kiadó is.
4. Kinek tartozik a lap elszámolással: a vendégeknek, az ellenőröknek, a városnak, a szakmának?
5. A mérce: egy etikai kódex kivetített pontja – idézzék a lapon.
6. A Pulitzer-bizottság előtt is elmondanák?

4 AZ ELEMZÉS SZÉTSZÁLAZÁSA · SZEREPEK

Mirage Tavern – négy szerep, négy döntés

1 A városi ellenőrök

A felvételen szerepelnek, amint kenőpénzt kérnek. Beperelik-e a lapot a megtévesztés miatt – és mit mondanak nyilvánosan?

Lojalitás: Lojalitás: a város polgárai · Érdek: az állás és a hírnév

2 A Pulitzer-bizottság

Díjazzák-e a Mirage-sorozatot? A döntést a szakma előtt kell megindokolniuk.

Lojalitás: az újságírók közössége · Érdek: a díj és a bizottság tekintélye

3 A Better Government Association

Társszervezőként vállalják-e a csapdát – és ajánlják-e a módszert a következő ügyre?

Lojalitás: a város polgárai · Érdek: a szervezet hitele és támogatása

4 A Sun-Times főszerkesztője

Önök a főszerkesztő. Vállalják-e, hogy a lap álnéven kocsmát üzemeltet – és közlik-e a sorozatot?

Lojalitás: a szakma, amelynek a módszer mércét állít · Érdek: a példányszám és a díj

5 MAGYAR ÉS RÉGIÓS PÁRHUZAM · A MÉRCE

Etikai Kódex, 3.2.4.

A FŐSZABÁLY

„A cél az újságíró szakmában sem szentesíti az eszközt. Információt kizárólag törvényes és etikus eszközökkel, módszerekkel lehet megszerezni. Sérti az újságírói etikát a lehallgatás, a rejtett kamera, rejtett magnetofon alkalmazása…”

A KIVÉTEL – CSAK HA MINDHÁROM TELJESÜL

- törvény- vagy társadalomellenes tevékenységről szól;
- a műsor célja az adott anyag nélkül nem érhető el;
- a szükséges anyag nyilvános módszerekkel nem készíthető el.

„A titkos felvételek ártanak a sajtó tekintélyének, arra engedélyt csak a felelős szerkesztő adhat.”

Forrás: Radetzky András: Médiaetika és médiajog (2017), 128–129. o.

VITAKÉRDÉS A KÖVETKEZŐ ÓRÁRA

Bajomi-Lázár–Boldog: a kódexek megvannak, a gyakorlat viszont eltér

Igazuk van? Hozzanak példát! És ha igen, mi különbözteti meg a tisztességes újságírót a tisztességtelentől – a módszer, a szándék vagy a következmény?

OLVASNIVALÓ A 3. ÓRÁRA

- Christians et al. (2024): Bevezetés – a Potter-doboz leírása.
- Krokovay: Médiaetika – a sajtószabadságról szóló fejezetek · Rivers–Mathews: „Democracy and Ethics”.

6 KILÉPŐKÁRTYA · 88–90 PERC

Három mondat, név nélkül is jöhet

1 A döntésem

A Food Lion-kérdésben – most, az óra végén.

2 Az elv

Amely alapján döntöttem: szándék vagy következmény?

3 Egy kérdés

Amire ma nem kaptam választ.

A kilépőkártyákat és az elemzőlapokat őrizzük meg: a 3. órán, a Potter-doboz bevezetésekor ezekre építünk.